

2. Válasz az 1. sz mellékletre:

Kedves Judit & Tamás!

Ahogy hazaérkeztem, rögvest beleestem egy megbeszélés-sorozatba, így csak nagyon rövid időm van reagálni a mellékletre. Valószínűleg a főszöveg is megérné még egy beszélgetést, de most, kérésednek megfelelően, csak a mellékletre reagálok.

„Különös figyelmet igényel” kezdetű bekezdés: az Szjt. 1.§ (2) bek. k) pontjából idézett terminus („az építészeti alkotás és annak terve”), gyanítom, éppen az ellenkezőjét jelenti az értelmezésednek; az „építészeti alkotás” a megépült épület, „és annak terve” pedig a kivitelezés előfeltétele. Nem azt állítom, hogy ez lenne az ésszerű szabályozás, hanem azt, hogy ez a szabályozás jelentése. Mindenesetre az következik ebből, hogy óvatosabban érdemes bánni az épület „többszörözésként” való felfogásával, valamint a zenei analógiával [ld. az ad (3) pontot]. **(L. V-1)**

ad (1): Valóban nagyon fontos annak a világossá tétele, hogy a „tervező” és a „szerző” fogalma más-más síkon meghatározott. A „tervező” egyáltalán nem szükségképpen „szerző”, a „szerző” viszont szükségképpen „tervező”, de nem feltétlenül abban az értelemben, hogy a „tervező” rendelkezik a megfelelő jogosultsággal, hiszen a téralakításban olyan személy is ténylegesen közreműködhet, aki nem rendelkezik a megfelelő jogosultsággal.

Az építészeti alkotás szerzője vs tervező összefüggésben az sem hagyható figyelmen kívül, hogy az építészeti alkotás szerzősége annyiban is ténykérdés, hogy nem szükségképpen csak az építésztervező lehet szerző, hiszen előfordulhat, hogy az egyéni-eredeti jelleg valamilyen mértékben (társszerző / szerzőtárs) valamelyik szaktervező alkotása.

Végül, a szaktervezők számára rendszerint csak az építészeti alkotás szerződése akadályozott, de ebből nem következik, hogy alkotásuk, esetleg, amennyiben kielégíti a szerzői jogi feltételeket, műszaki alkotásként ne élvezhetne szerzői jogi oltalmat. **(L. V-2)**

ad (2): A „szerzői alkotás terve” nem a felsorolt dokumentációk összessége, hanem – a körülményektől függően – azok bármelyike, bármely csoportja vagy összessége.

A „tervezői szolgáltatás” és az építészeti alkotás tervének egymáshoz való viszonyát illetően, felfogásom szerint, mindenekelőtt a következőket kell hangsúlyozni:

a „tervezői szolgáltatás” a vonatkozó jogszabályoknak és/vagy szakmai szabályoknak (ezek forrása itt most közömbös) megfelelni köteles, megfelelő módon dokumentált, kizárólag a megfelelő szakmagyakorlási jogosultsággal rendelkező személyek által nyújtható műszaki tervezési szolgáltatás, amelynek megfelelően rögzített eredménye, esetleg, amennyiben kielégíti a szerzői jogi feltételeket, építészeti alkotás tervének minősül. **(L. V-3)**

ad (3): A tervfázisok szerzői jogi minősítésének a kérdésében tartózkodni javasolok a leegyszerűsítő megfogalmazásoktól. Egyetértek azzal, hogy a szerzői jogi „mű” minősülés az építészeti alkotás tervét illetően nem korlátozható egy meghatározott tervfázisra, ebből azonban, szerintem, nem következik, hogy egyes tervfázisoktól megtagadható lenne a szerzői jogi „mű” minősítés. **(L. V-4)**

Vitathatatlan, hogy az Szjt. 1.§ (3) bekezdésének második mondata értelmében „a védelem nem függ mennyiségi, minőségi, esztétikai jellemzőktől vagy az alkotás színvonalára vonatkozó értékítéllettől”, azonban ez a doktrína nem független az ugyanezen bekezdés első mondatában foglalt maximától, mely szerint „a szerzői jogi védelem az alkotást a szerző szellemi tevékenységéből fakadó egyéni, eredeti jellege alapján illeti meg.” Az épületek statisztikai értelemben vett egyedisége és a második mondatban felsorolt szempontok irrelevanciája együttesen sem ad kellő alapot, véleményem szerint, arra, hogy minden egyes épület szerzői jogi „műnek” minősüljön. Az egyéni-eredeti jelleg jelentősége relativizálódik ugyan, azonban a szerzői jogi dogmatikából való kiiktatódása egyben a szerzői jog megszűnését is maga után vonná. **(L. V-5)**

Az épületek életciklusával kapcsolatos fejtegetésből hiányzik, hogy a mű átdolgozásának az engedélyezése a szerző vagyoni (nem „tulajdonosi”) joga, a mű integritásának a személyhez fűződő (szerzői) joga – mind a vagyoni, mind a személyhez fűződő jogok „szerzői” jogok! – pedig egy ezen túli oltalom, mégpedig tartalmilag, véleményem szerint, egyfajta tilalom. A mű átdolgozásával kapcsolatban tehát a szerző kétszintű szerzői jogi védelemmel rendelkezik.

(L. V-6)

Az építészeti alkotás (épület) átépítéséhez fűződő tulajdonos érdek már a szerző életében is jelentkezhet, és ezekben az esetekben mind a tulajdonos, mind a szerző – egymással ellentétes – érdeke legitim. Ezért, a polgári jog általános (alap)elvei (rendeltetésszerű / jóhiszemű joggyakorlás), illetve a jogos érdekek mérlegelése alapján lehet érdemben állást foglalni afelől, hogy az ebből adódó érdekkonfliktusokban melyik felet illeti meg inkább védelem.

Az átdolgozás eredménye származékos mű, így – praktikus szempontból – ésszerű az a felfogás, hogy valamiféle többszerzős helyzetről van szó.

Az átdolgozás eredményére a magam részéről nem szívesen használnám szerzői jogi összefüggésben az „életciklus” kifejezést. Szerzői jogi szempontból az épület tervezett vagy tényleges élettartamként azonosítható életciklus egyáltalán nem releváns, az oltalmi idő ugyanis nem az épület korától függ, mert az oltalom a művet – az Szjt. 31. § (1) bek. értelmében (a kivételek tárgyunk szempontjából irrelevánsak) – a szerző életében és a halálától számított hetven éven át illeti meg.

(L. V-7)

Üdvözzettel:

dr. Csillag György
ügyvéd

Megjegyzések a fentiekhez:

(L. V-1) – Talán a legizgalmasabb alapkérdés! Arra világít rá, hogy a mindenkori jogalkotó számára is nehéz dilemma, hogy az építészeti alkotásban egyszerre van jelen - egyfelől a szerző „szellemi tevékenységből fakadó egyéni-eredeti jelleg”, - másfelől a szerzőtől független építési igény és a megvalósuló „műpéldány” esetenként változó munkamegosztásban készülő közösségi, társadalmi jellege!

Az talán nem vitatható, hogy a „mű” születése során először a szerző agyában születik egy virtuális valóságelem, amit a szerző és/vagy szerző- illetve tervezőtársa(i) egy nemzetközileg elfogadott kódrendszer segítségével adathordozóra – *agyagtáblától számítógépig* – rögzít(enek), majd amit a kivitelezésre felkészült közreműködők „dekódolnak” és a szakmai gyakorlat szabályai szerint – *gödrtöt ásnak, betonoznak, falaznak, szerelnek, festenek, üvegeznek, stb.* - megépítenek.

A zenei analógia akár igaz lehet a virtuális mű kódolása – *partitúra/terv* – esetében, hiszen a mű közvetítése a nyilvánosság felé – *a zenei előadás/megépítés* – a szerzőtől független aktus! Kétségtelenül sántít az analógia a „zenei előadás vs. megépítés” összefüggésében, hiszen az építészeti művek esetében egyetlen(!) – a 18. § (2) bekezdés szóhasználatával „többszörözött” - műpéldány készül! - Az építész érdeke szerint akár ez is lehet a szerzői mű! Ez esetben legalább nem kell/kellene külön küzdelmet vívnunk az épületeink védett mivoltáért! Viszont értelmeznünk kell a törvény fenti passzusát!

A napi szakmai gyakorlatban, a praktizáló építész számára a „terv” szerzői jog szerinti értelmezése a döntő, hiszen ez jelenti az egzisztenciája túlnyomó részét! - Itt a „többszörözésre, azaz a teljes körű megépítésre alkalmas tartalom” a szerzői mű tervének a kívánatos kritériuma!

A szerző(k)től nem vonható el tehát a kiviteli tervek és a kivitelezés szerzői felügyeletének a joga! - L. rossz közbeszerzési szabályozás!

(L. V-2) – E tekintetben egyetértünk. Ennek a megfontolásnak az a praktikus következménye, hogy a kialakítandó rendszerünk nyitott kell legyen a szakágak, „szakági szerzőtársak” felé, akár a szolgáltatásai, akár a nyilvántartása területén!

Másfelől fel kell ismernünk, hogy az építész szakágon belül sem mindegyik résztvevő szükségképpen szerző! Az egykori, a számítógépet és a nagy állami tervezőirodákat megelőző szakmai gyakorlat jellegzetes szereplője volt a vezető építész legfontosabb munkatársa a „baumeister”, aki a műszaki alkalmasság és a szakági együttműködés felelőse volt!

(L. V-3) – Itt a kiemelt szakasz a vitathatatlanul pontos meghatározás!

(L. V-4) – Nagyon fontos, a közeli jövő várható szakmai gyakorlatát meghatározó kérdéskör az egyes tervezési szakaszok és a szerzői jog viszonya! Itt egy különbségtételre szükségünk lesz!

- Az „építészeti alkotás és annak terve” szókapcsolat a két fogalmat egymást feltételező összefüggésben használja, így az építészeti alkotás terve szükségszerűen mindazon rajzos, szöveges, vagy egyéb módon dokumentált információk összessége, amelyek együttesen(!) rögzítik a művet, így biztosítják a „többszörözés/kivitelezés” lehetőségét!

- Ez természetesen nem zárja ki, hogy a szellemi alkotó munka folyamatában olyan szakaszok, részeredmények szülessenek, amelyek alkalmasak a szerzői jogi védelemre. *(gondoljunk például egy több változatot bemutató előzetes terv bármelyik változatára, vagy egy korábban, más szerző által alkotott, az adott mű készítése során alkalmazandó funkcionális, vagy térkapcsolatra, szerkezeti megoldásra, stb.)* Az építészeti alkotás és annak terve ezeket az önálló védelemre is alkalmas elemeket ugyanúgy integrálja, mint más jogvédelmekkel bíró egyéb gyártmányokat, gépészeti berendezéseket, szerkezeti és berendezési elemeket.

Erre a különbségtételre később is, az életciklus fogalommal kapcsolódva is szükségünk lesz!

(L. V-5) – Ennél a pontnál kettős a megjegyzésem!

Egyrészt pontatlan és így félreérthető a vitaindítóban a „legalább statisztikai értelemben egyedi” szóhasználat! Itt azt akartam kiemelni, hogy szemben a telepített iparok gyártási technológiájával, az építészetben – az építés kivitelezésben - nem merül fel a szerző/tervező részvétele nélkül zajló „sorozatgyártás”!

Másrészt egyetértek azzal, hogy nem lehet minden egyes épület, vagy építési kivitelezést megalapozó terv – pusztán az előállítás, a kivitelezés sajátosságai okán – szerzői jogvédelemre alkalmas mű!

Ha viszont komolyan készülünk a közös jogképviselőre, akkor, szakértőként kell felkészülnünk a „mű(?) – nem mű(?)” kérdés eldöntésére. Az első körben talán elég abban a módszerbéli kérdésben döntenünk, hogy

a./ akarunk-e valamilyen előzetes „minősítést” a nyilvántartásba vételhez bevezetni, vagy

b./ ellenkező állításig, vitáig elfogadjuk a szerző vélelmét a mű alkalmasságáról?

Jómagam a törvény szelleme és betűje alapján az utóbbi mellett foglalkozok állást!

(L. V-6) – Az „életciklus” fogalma természetesen semmilyen közvetlen összefüggésben nincs a szerzői joggal!

Az épített világ kialakításának – a számunkra érdekes európai fejlődésben – volt egy dinamikus, jellemzően új épületekkel jellemezhető, hosszú korszaka, amit az ipari forradalom városi fejlődése indított, majd a XX. század háborús kártételei, a politikai „kivagyiság” és legutóbb a pénzvilág „megtérülési rátái” generáltak.

Ma a túlépítettség, a meglévő épületállomány fizikai avulása, valamint az épületenergetikai alkalmatlansága jelenti a tömeges beavatkozási – építési, bontási, vagy átépítési – igényt! Az „életciklus” fogalma az építésgazdaság elemzése során, a beavatkozások nyomán „újjászülető” épületre vonatkozó, ciklikusan ismétlődő értéklánc jellemzésekként került a szakmai köztudatba.

Egyik végletként az eredeti építészeti alkotás változatlansága mellett a szükséges műszaki beavatkozások (festés, mázolás, burkolat, szanitercsere, gépészeti és villamos hálózat, stb.) jön szóba – mint kizárólag tervezési szolgáltatások sora. Ez esetben az eredeti szerzői mű terve nem változik, viszont felhasználásra kerül akár eredeti formájában, akár felmérés révén, így számítható mértékét, mennyiségi mutatókat ad a műszaki beavatkozás számára.

Másik véglet az épület részleges, vagy teljes funkcióváltása, amelynek a végrehajtása során természetes igény részben az eredeti alkotás lehető legtöbb – kulturális és gazdasági – értékének a megőrzése – részben az eredeti felhasználásával születendő új építészeti alkotás és annak terve. Ilyenkor új „származékos mű” születik, új – szakmai szóhasználatban „beavatkozó” - szerző esetén „kvázi szerzőtársi” viszonyban.

Látnunk kell tehát, hogy ezen a területen - az átdolgozás jogán, illetve ennek engedélyezési jogán túl – értelmeznünk kell a csak tervezői szolgáltatásként jellemezhető feladatokat – a kapcsolódó szerzői felügyelettel(?!)) - valamint az átdolgozás jogának, vagy a szerzői felügyelet jogának átadásához kötődő vagyoni jogok létét, mértékét, ezeknek a jogutódokhoz való viszonyát! A „szerzői mű – tervezői szolgáltatás” fogalom pár jogviszonyokba rendezhető tisztázása nem csak a mi gondunk, a szakmai szervezeteink egyik legfontosabb feladata lesz!

(L. V-7) – Az „életciklus” és az „oltalmi idő” csak olyan összefüggésben kerül szóba, hogy egy új életciklus indításához kötődő tervezési munka megkezdése előtt vizsgálandó, hogy van-e a korábbi szerző(k)nek az épülethez kötődő, az adott időpontban érvényes szerzői joga, az átdolgozás jogával akar(nak)-e, tud(nak)-e élni, ha nem, úgy a jogutód(ok)nak van-e érvényesíthető vagyoni joga?

A szakmai gyakorlat a fenti két szélső eset mellett ezek változó arányú keveredését mutatja. Megkerülhetetlennek tűnik a „szerzői mű terve – tervezési szolgáltatás” fogalom pár értelmezése, megismertetése és bevezetése a szakmagyakorlás etikájába!

Budapesten 2012 október 7-én

Üdvözlettel

Vajai Tamás DLA